

חברה או שוואכה

מרחב התענינותה של החברה בקיבוץ חורג בהכרח מן התחום הצר של הפתיליה במטבח, הבגד או הילד. החברה בקיבוץ נהנית משירות מסודר של קורסים והשתלמויות, ואף בקורסים רעיוניים וחינוכיים המוציאים אותה משיגרת העבודה היומיומית מבלי שתצטרך לדאוג לביתה, לילדיה ולסעודותיו של בעלה. שלא כמו האשה בעיר, המרותקת כמעט תמיד לביתה ולמטבחיה, יכולה חברת הקיבוץ להתפנות גם להרחבת אופקיה בענפים בהם היא מתענינת, ללא הפרעות ודאגות.

הקיבוץ אינו יכול לפתור את בעיית האשה באופן יסודי, כפי שחלמו על כך מיסדיו לפני ארבעים וחמישים שנה. התנאים בהם פועל הקיבוץ אינם מאפשרים זאת. ההקלות שהקיבוץ יכול לעשות כדי להיטיב את מצבה של החברה בתוכו ושחלק מהן כבר נכנס לשלב בצדדן; הוא יכול להפחית את שעות העבודה של החברה, להקדיש יותר תשומת לב להתפתחותה הרעיונית והרוחנית, להכניס מיכון יתר בענפי השירותים, לפתח מקצועות נשיים נוספים בחק-

לפי השעון. תקלה בכיריים שבמטבח, ילד חולה, פרובלימי מאטי או פצוע במרפאה, מחייבים את העובדות בענפים אלה לשעות עבודה מרובות נוספות. המטבח הוא בית-חרושת לאוכל, המכסהה היא מפעל-ענק של קיטור. העבודה בענפים אלה מפילה מן הרגלים אפילו בחורים חסונים, הנקראים אליהם ליום עבודה של "חור", היות וביצוע העבודה בהם הוא קבלני ועל החברה לבצע מספר עבודות רב ובזמן קצוב. אף הבחורה החסונה ביותר ובעלת הרצון העז ביותר, תעמוד בקושי רב בפני דרישות אלה.

אולם הקשה מכל, בענפי עבודתה של החברה, הוא המפגש היומיומי עם החבר בקיבוץ, עם דרישותיו וטעמו האישי ועם הצרכים שביחס אליהם רגיש חבר הקיבוץ ביותר. החברה העובדת בענפים אלה צריכה לעמוד מול החברים שדרישותיהם אינן מתמלאת בלחץ התקציב. החברה נמצאת תמיד מול גל בלתי-פוסק של טענות-קיפוח ומרירות. החברות עושות כמיטב יכולתן, אך העבודה בתנאים אלה משפיעה מאד גם על יחסן שלהן למשק ולחברה, למשפחתן

מצאה את סיפוקה בעבודה, בעוד שלא יכלה גם לחדור למקצועות אחרים ומענינים יותר. העובדה שהיא עוסקת באותן עבודות בהן עוסקת גם חברתה בעיר, אך ללא הפיצוי הנפשי הניתן לעקרת-הבית הנורמאלית המסתפלת במשפחתה, הרבתה את מרירותה והולידה אף דרישות חזונית-חברות קיבוץ רבות, ובעיקר הצעות ובנות הגיל הבינוני, היו רוצות לבשל לבעליהן או לכבס להם, כמו כל אשה אחרת בעולם.

איך התחוללו הדברים עד כדי כך, שאותה חברה שעבדה ברפת או בכביש והיתה מלאת שאיפות לשחיה עם הגבר, מסתפקת במטבח או בקומונת? כיצד קרה שחברה, שהיתה פעם מראשי הקיבוץ ומנהיגו, השתקעה עתה בחדר המטבח ומסתפקת בביקור שבועי בשיחת הקיבוץ? מדוע בתה, שגולדה והתחנכה בקיבוץ, רוצה עתה להוציא את ילדה מבית התינוקות ולהעביר את מיטתו אל חדרה? כיצד נוצר מצב, שאחד מראשי התנועה הקיבוצית, בדברו על גל העיונות הפוקד עתה את הקיבוצים, קבע: "בכל מקרה של עיונה, חפש את האשה?"

★ ★ ★

בחזרות חסונות למטבח

רצון טוב והתלהבות רומנטית לא יכלו להתגבר על מכלול שלם של מציאות וסיבות אובייקטיביות, שדחקו את החברה בקיבוץ למצבה הנוכחי.

בשנים שאחרי הקמת המשקים הראשונים, כשהתלהבות ההתחלתית של מיסדי הקיבוץ ורוקמי חלומותיו החלה קצת לפוג, נעשה חזון הקיבוץ למציאות של חיי יום-יום. רק אז התבררו כמה אמיתות, מהן אי-אפשר היה להתעלם: המשק הקיבוצי חייב להיות משתלם, על מנת לפרנס את חבריו-בעלי-רעיונותיו. כל מה שנראה קודם, לפחות מבחינה משקית, כ"דעות ריאקציוניות", נראה עתה כדברי אמת. כל התעלמות מהן, טענו פעילי המשק בשיחות חיכוכים, סופה להביא נזק בלי-ישוער לאשה עצמה, לחברות הקיבוץ ולקיבוץ כולו.

שוב הוברר כי לאשה מגבלות פיזיות וביולוגיות, ושאינן היא יכולה לעמוד לאורך ימים בתחרות עם הגבר בעבודות המשק השונות. בקיבוץ הפסיקו החברות להתבייש בנשיותיהן הסבעיות של האשה, הסתגלו אליהן במרוצת השנים, הפכו אותן בשנים האחרונות לדגל הנישא ברמה. עובדות אלה, בשילובן עם תהליכי המציאות, הביאו לכל מה שנראה עתה לחברי הקיבוץ המפוכחים כמציאות-חיים בלתי נמנעת.

כך, באירצון, מתוך לבטים רבים והתנגדות פנימית, חלה ההתפצלות הבלתי נמנעת: החברות למשק הבית, החברים לענפי היצור.

שום סדרן עבודה, עם הרצון הטוב ביותר ועם הכשרונות הגאונים ביותר, לא יוכל להחליף את הפלחים, עובדי מחסן התבואות, הרפתנים או עובדי המספוא בבחורות חמודות, ואפילו תהיינה החסונות והחרוצות ביותר. זוא יאלץ לסדר אותן לעבודה לענפי השירותים, שגם אחרי שהם שואבים את כל מלאי הידים העובדות הנשיות הנמצאות במחזור, סובלים הם עדיין ממחסור בכח אדם. לא אחת קורה שבחורה תעבוד שבועיים, או אפילו יותר, ללא שבת.

מובן שגם ההיפך הוא בלתי-אפשרי. הסדרן לא יסדר לעבודה בחורים לתפקיד בקומונת, במטבח או בבית הילדים. קודם כל, משום שהם אינם מתאימים לעבודות אלה, ושנית משום שהם דרושים בענפי החקלאות וה-תעשייה.

★ ★ ★

בית חרושת לאוכל

קיצור יום העבודה לא יפתור את בעיית החברה בקיבוץ. אם במקום שמונה שעות עבודה, שהן יום העבודה הממוצע הרשמי של החברה בקיבוץ, יונהג יום עבודה של שבע שעות לחברות מגיל 35, כפי שמציעים עתה, לא ישנה מעשה-מעט זה את המצב הקיים בקיבוץ.

כי בעיית העיקרית והראשונה של החברה היא לא אורכו של יום העבודה, אלא מקום העבודה עצמו. ברוב ענפי העבודה של הגברים במשק מוכנס יום העבודה לתוך מסגרת קבועה. ברוב הענפים עובדים לפי השעון; בבוא הרגע אפשר לכבות את המכונה, להניח את המכשיר או להוריד את המפסק וללכת הביתה. הנושאים בהם עוסקים בענפים אלה הם מקצועיים ומשקיים סהורים. אין בהם כמעט מגע אישי בין חבר לחבר, פרט לבעיות העבודה המשותפות להם.

לעומת זאת, בענפי העבודה של החברות, מתמשך יום העבודה לא-פעם מן השעות הקטנות של הבוקר עד השעות המאוחרות של הערב. לעיתים קרובות מופצל יום העבודה לכמה חלקים. החברה צריכה לצאת לעבודה, ופועלים ואפילו שלוש פעמים ביום אחד. בענפים אלה אי-אפשר לעבוד

גם היא מושכת בחבל

האשה כשותפה מלאה ושוות-זכויות, ככל הי מוכנים והשטחים — מושכת בחבל בצד הגבר. רעיונות אלה נקברו מזמן לאור המציאות.

לאות ובתעשייה, ולהקל על קשייה בשטח טעמה האישי ורצונה, בשטחי הלבוש והשיתוף באמצעי הצריכה. בעיותיה של החברה בקיבוץ נעשות חריפות יותר וקיצור ניות יותר, כשהמדובר הוא בבת הקיבוץ, שלא הגיעה לקיבוץ מתוך אידיאל, אחרי שעלתה מפולין או מדרום אמריקה, אלא "במקרה", אחרי שגם אביה וגם אמה היו כבר חברי קיבוץ. בשביל בת הקיבוץ, המשק הקיבוצי הוא מציאות טבעית ורגילה. היא חזרה אליו מן הצבא, אחרי שטעמה את טעמו של העולם הגדול. בעיתה, חמורה יותר משום שבעיותיה כאשה בקיבוץ משתלבות עם בעיות הדור הצעיר ויחסו ליצירת הוריו.

צילום זה, שנלקח מתערוכת הקיבוצים בחיפה, מממל את התפיסה הרעיונית, אשר היתה קיימת בתחילת התנועה הקיבוצית. אז נראתה

ולחיי הקיבוץ בכללם. לכן הן מתמלאת מרירות ואי-סיפוק. הנהגת התנועה הקיבוצית חוותה ומדיגשה את הצד הבהיר יותר בחיי האשה במשק. ניהול מטבח ל-500 חברים, למשל, או הנהלת בית ילדים גדול, שונים במהותם מעבודתה היומיומית והמונוטונית של עקרת-הבית בעיר. עבודה במסודות כאלה וריכוזם מענינת הרבה יותר, פותחת פתח בלתי-מוגבל להתפתחותה האישית, הרוחנית והמקצועית של החברה בקיבוץ. העובדות בענפים אלה חייבות לתת את דעתן לבעיות אירגון, בעיות תקציב וכספים או עניני טעם, צורה ואיכות — וכמובן בעיות פדגוגיות, פסיכולוגיות ואחרות.